

## Süle Sándor: Kiszántói Pethe Ferenc (1763—1832)

(Könyvismertetés)

A bécsi udvar 1754 után kialakított gazdaságpolitikája Magyarországnak elsősorban a nyersanyagtermelő szerepét szánta.<sup>1</sup> E politika egyik jellemző vonása, hogy az örökös tartományok ipara érdekében nálunk olyan ipari növényeket igyekeztek meghonosítani, melyeket a nyugati országok a gyarmatokról szereztek be (festő buzér, indigó, gyapot stb.).<sup>2</sup> A hatalmas legelőterületek feltörésével, a század első feléhez viszonyítva, az állattenyésztés is visszaesett. Ám az okoszerűbb gazdálkodást a XVIII. század utolsó évtizedében már nemcsak a Bécsben kidolgozott és a Helytartótanács által szétküldözgetett ismeretterjesztő füzetek népszerűsítették, hanem a magyarországi szakiskolákban felnevelkedett nemzedékek tagjai is.<sup>3</sup> Az 1763-ban alapított szempci Collegium Oeconomicum után az 1770-es évektől a pesti egyetemen is állandó katedrát kaptak az agrártudományok.<sup>4</sup> A század végén (1797) pedig a Festetics György által alapított nagyhírű Georgikonban már csak a mezőgazdasági szakismereteket tanították. Az intézet legjelesebb tanárai között találjuk Pethe Ferencet, kinek itteni működését eléggé hézagosan ismerhettük csak ezideig.

Süle Sándor alapos és adatgazdag monográfiájából most kitűnt, hogy Pethe elejétől fogva nagy ügybuzgalommal vett részt a Georgikon kiépítésében, és Bulla Károly igazgató mellett egyidőben mint helyettese s mint második tanerő szerepelt. Az oktatás módját és menetét Pethe dolgozta ki, általában ő mindenben a kezdeményező. Bulla inkább a csendes hivatalnok benyomását kelti bennünk. Tervei, elképzelései mellett nem állt ki határozottan, a gróf utasításait fenntartás nélkül végrehajtotta, függetlenül attól, hogy egyetértett-e velük, vagy sem. Nem így Pethe Ferenc, akinek sokszor emiatt kellemetlensége is támadt. A Georgikon éppen úgy a Direktórium alá volt rendelve — tangazdaságuk és oktatómunkájuk is —, mint ahogy a keszthelyi, csáktornyai, csurgói stb. uradalmak. Pethének újszólván minden kellemetlensége, kegyvesztettsége

a gróf előtt a direkciónbeliek akadémikuskodásának, kicsinyeskedésének volt köszönhető. Az iskolában ugyanis számtant, mértant, könyvelést és építészeti kellett tanítania, amibe a hozzá nem értő Direktórium mindig beleszólt. Pedig ő volt az első hazánkban, aki felső fokon is magyar nyelven tanította az ifjakat az elméletileg és gyakorlatilag megalapozott, fejlett technikájú, belterjes gazdálkodásra.

Pethe minden tárgyát alapos felkészültséggel adta elő, de a legnagyobb előszeretettel a különböző mezőgazdasági eszközöket és gépeket — a termelés-technika fejlesztését ismertette. Hamarosan össze is állított egy értékes szertári modellgyűjteményt, mely azután későbbi beszerzések révén is szépen bővült. Ebből az anyagból jónéhány darab — még eredeti georgikoni számokkal ellátva — az Országos Mezőgazdasági Múzeumban van, ahol nemrég emlékkiállításon mutatták be azokat.<sup>5</sup>

Keszthelyi tanárkodását az árulkodások, intrikák, tehetségtelen tehetetlenek irigykedése keserítették egyre inkább, így azután 1801 szeptember 1-én végleg elköltözött abból a Georgikonból, amelyiknek egyik megteremtője volt.

Pethe Ferenc életének további folyása túl esik megyénk határain, de nyomkövetése hozzátartozik az egységes kép kialakításához. Süle Sándor kitűnő monográfiája ebben biztos kalauzunk.

Végezetül egyetlen megjegyzést: kétségtelen, hogy a Pethe keszthelyi tanárkodásáról adott kép egészben elfogadható, helytálló, ám a jegyzetanyagból az is világos, hogy a Festetics levéltárban még számtalan — itt a dolog természetéből folyóan csak töredékekben idézett — levél, feljegyzés, utasítás, döntés, üggyirat található. Ezek kiadása tovább szilárdítaná, mélyítené és árnyaltabbá tenné a szerző által felvázolt képet. Az anyag feltárása megérné a fáradságot, közzététele nemcsak megyei, hanem országos agrártörténetírásunknak is nyeresége lenne.

Kőhegyi Mihály

## Jegyzetek

- <sup>1</sup> Eckhardt Ferenc: A bécsi udvar gazdaságpolitikája Magyarországon Mária Terézia korában, Bp. 1922. — Pach Zsigmond Pál: Az eredeti tőkefelhalmozás Magyarországon, Bp. 1952.
- <sup>2</sup> Karlovsky Endre: Magyar gyár- és kézműipar 1771—74-ben. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 1896. 1—64. — Léderer Emma: Iparunk é kereskedelmünk a merkantilizmus korában, (Domonovszky Sándor szerk.: Magyar művelődéstörténet IV, 213—247, Bp. 1941.) — Futó Mihály: A magyar gyáripar története, Bp. 1944.
- <sup>3</sup> Fináczy Ernő: A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában, I—II, Bp. 1899—1902. — Molnár Aladár: A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században, Bp. 1881.
- <sup>4</sup> Eber Ernő: A mezőgazdaságtan első hazai tanszéke és első tanára: Mitterpacher Lajos. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei, 1962, 33—43.
- <sup>5</sup> Szabó Miklós: Pethe Ferenc emlékkiállítás a Mezőgazdasági Múzeumban. Agrártörténelmi Szemle, 1964, 267—271.

## Tartalomjegyzék

Szerkesztő: Közleményeink 3. kötete elé ... ..	5— 6
In memoriam: Darnay-Dornay Béla — Gutheil Jenő — Iványi Béla — Pongrácz József ... ..	7— 12
Éri István: Beszámoló a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság 1964. évi munkájáról ... ..	13— 36
Patay Pál: A homokbödögei harang ... ..	37— 42
Kisvarga Lajos: Sármellék gazdasági fejlődése 1731—1850 között ...	43— 68
Mihalik Sándor: A Windschügel család szerepe a magyar kerámia- gyártásban ... ..	69— 82
Cenner Mihály: XIX. századeleji pápai színlapok ... ..	83— 99
Herényi István: Nemes Székely János csöglei közbirtokos naplója ...	101—112
Vörös Károly: Füred és vendégei 1838 egy nyári hetében ... ..	113—123
Füzes M. Miklós: Adatok Györök György és Györök Leó életéhez ...	125—144
Éri István: Modern Dunántúl, egy elfelejtett veszprémi folyóirat ... ..	145—182
Czeplédy József—Sági Károly: Adatok a Tanácsköztársaság keszthelyi történetéhez ... ..	163—190
Farkas Gábor: Földosztás, házhely- és határviták Sümegcsehi község- ben (1945—1948) ... ..	191—204
Beszteri Béla: A nemzeti bizottságok tevékenysége Veszprém megyé- ben (1945 április—1949 január) ... ..	205—244
B. Blickle Ilona: A tanácsrendszer létrehozása és a tanácsok kezdeti tevékenysége Veszprém megyében (1950—1954) ... ..	245—282
D. Nagy Katalin: A „Veszprém megye helytörténeti lexikona” című munka vitája ... ..	283—290
Éri István: Veszprém megye helytörténeti lexikona (könyvismertetés) ...	291—300
Kőhegyi Mihály: Süle Sándor: Kisszántói Pethe Ferenc (1763—1832) (könyvismertetés) ... ..	301—302



## Inhalt

Der Redakteur: Zum dritten Band unserer Mitteilungen ... ..	5— 6
In memoriam: Darnay-Dornay Béla — Gutheil Jenő — Iványi Béla — Pongrácz József ... ..	7— 12
István Éri: Bericht über die Tätigkeit der Direktion der Veszprémer Komitatmuseen im Jahre 1964 ... ..	13— 36
Pál Patay: Die Glocke von Homokbödöge ... ..	37— 42
Lajos Kisvarga: Die wirtschaftliche Entwicklung des Sármellék ...	43— 68
Sándor Mihalik: Die Rolle der Familie Windschügel in der ungari- schen Keramik ... ..	69— 82
Mihály Cenner: Theaterzettel aus der Reformzeit im Museum zu Veszprém ... ..	83— 99
István Herényi: Tagebuch des Landjunkers János Székely von Csögle	101—112
Károly Vörös: Balatonfüred und seine Gäste in einer Sommerwoche 1838 ... ..	113—123
Miklós F. Fűzes: Zur Biographie von György Györök und Leo Györök	125—144
István Éri: Modern Dunántúl (Modernes Transdanubien) eine verges- sene Zeitschrift ... ..	145—162
József Czeglédy—Károly Sági: Die Räterepublik in Keszthely ...	163—190
Gábor Farkas: Bodenverteilung, Hausgrund- und Grenzstreitigkeiten in der Gemeinde Sümegcsehi ... ..	191—204
Béla Beszteri: Tätigkeit der Nationalkommissionen im Komitat Veszp- rém (vom April 1945 bis Januar 1949) ... ..	205—244
Ilona B. Blickle: Organisierung des Rätessystems und Beginn der Tätig- keit der Räte im Komitat Veszprém (1950—1954) ... ..	245—282
Katalin D. Nagy: Die Diskussion um das „Lexikon der Lokalgeschichte des Komitates Veszprém“ ... ..	283—290
István Éri: Buchbesprechung (Veszprém megye helytörténeti lexikona)	291—300
Mihály Kóhegyi: Buchbesprechung (Süle Sándor: Kisszántói Pethe Ferenc, 1763—1832) ... ..	301—302

1. The first part of the document is a list of names and addresses, including:
   
 2. The second part is a list of names and addresses, including:
   
 3. The third part is a list of names and addresses, including:
   
 4. The fourth part is a list of names and addresses, including:
   
 5. The fifth part is a list of names and addresses, including:
   
 6. The sixth part is a list of names and addresses, including:
   
 7. The seventh part is a list of names and addresses, including:
   
 8. The eighth part is a list of names and addresses, including:
   
 9. The ninth part is a list of names and addresses, including:
   
 10. The tenth part is a list of names and addresses, including:

11. The eleventh part is a list of names and addresses, including:
   
 12. The twelfth part is a list of names and addresses, including:
   
 13. The thirteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 14. The fourteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 15. The fifteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 16. The sixteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 17. The seventeenth part is a list of names and addresses, including:
   
 18. The eighteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 19. The nineteenth part is a list of names and addresses, including:
   
 20. The twentieth part is a list of names and addresses, including:

Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság kiadványai  
Veröffentlichungen der Direktion der Veszprémer Komitatsmuseen

**B. Thomas Edit — Szentlélek Tihamér:** Vezető a veszprémi Bakonyi Múzeum régészeti kiállításai-  
ban (1959)

**Edit B. Tomas — T. Szentlélek:** Führer durch die archäologischen Ausstellungen des Bakonyer  
Museum in Veszprém (1959)

Tihany. Vezető a Múzeum kiállításához  
Führer, durch das Museum von Tihany (1963)

(Elfogyott — vergriffen)

**Vajkai Aurél:** Bakonyi Ház (1963)

(Elfogyott — vergriffen)

**Éri István — Vajkai Aurél:** Veszprém megye múzeumai (1963)

**István Éri — Aurél Vajkai:** Museen entlang des Balaton (1963)

(Elfogyott — vergriffen)

**Tarnay Zsuzsanna — Rózsa György:** Batsányi János irodalmi munkássága és egykorú képmásai (1963)

(Elfogyott — vergriffen)

Veszprém megyei Múzeumok közleményei 1. (1963)

**É. Takács Margit — Péter Márta:** Csikász Imre emlékkiállítás (1964)

**B. Tomas Edit:** Baláca, freskó, stukkó, mozaik  
Baláca, Fresko, Stuck, Mosaik (1964)

**Fekete Gábor:** A Bakony növénytakarója (1964)

A Veszprém Megyei Múzeumok közleményei 2. (1964)

**B. Thomas Edit:** A nagydémi lararium (1965)

Borsos Miklós szobrászművész tihanyi kiállítása (1965)

(Elfogyott — vergriffen)

Dr. Tompa Kálmán képzőművészeti gyűjteménye (1965)

(Elfogyott — vergriffen)

Gorka Livia keramikus keszthelyi kiállítása (1965)

**Papp József:** A Bakony növénytani bibliográfiája (1965)

Botanische Bibliographie des Bakony — Gebirges (1965)

Kiadja:

a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága

Felelős kiadó: Eri István megyei múzeumigazgató

Technikai szerkesztő: Jakab Ágnes

A címlapot tervezte: Katona László

A kézirat nyomdába érkezett: 1965 április.

Megjelent: 1000 példányban, 19<sup>1</sup>/<sub>4</sub> ív terjedelemben

65-1460 Veszprém megyei Nyomda Vállalat

Felelős vezető: Steltzer Ferenc





